

הצעת חוק ייצוג הולם לעובדים עם מוגבלות בגופים ציבוריים (תיקוני חקיקה)

עמדת המדד-תמיכה חלקית

■ עיקרי החוק

תיקון חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, הגדרת מעסיק שהוא גוף ציבורי כגוף שיש בו ייצוג הולם אם לפחות 5% מקרב עובדיו הם אנשים עם מוגבלות.

מינוי ממונה תעסוקה שישמש כתובת לפניית העובד והמעסיק בנושא ייצוג הולם, ויהיה כפוף בעניינים הנוגעים למילוי תפקידו להנחיות מקצועיות שתקבע הנציבות.

■ תמצית חוות הדעת

עקרונית כל עוד אין אפליה מובהקת אנחנו מתנגדים לחוקי הייצוג ההולם. בהנחה שאין אפליה מובהקת ושמדובר במנהל תקין שיעור נמוך של אוכלוסיות מסוימות במגזר הציבורי יכול לנבוע בעיקר משיעור נמוך של בעלי השכלה רלוונטית בתוך קבוצת האוכלוסייה ו/או משיעור נמוך של הגשת מועמדות מתוך קבוצת האוכלוסייה.

קביעה זו נכונה כל עוד מדובר על בחירה עצמית של הפרטים באוכלוסייה והתעלמות ממנה תביא בסופו של דבר לירידה משמעותית באיכות כוח האדם במשרדי הממשלה ובאפליה שאינה מוצדקת כנגד מועמדים מאוכלוסיות אחרות.

אך כאשר אין מדובר בבחירה עצמית אלא בגזירת גורל, כמו במקרה של בעלי מוגבלויות, ראוי לבחון:

1. האם הייצוג הנמוך ביחס לשיעור באוכלוסייה נובע משיקולים ענייניים או מאפליה ודעות קדומות.

2. גם במידה ובכל מקרה לגופו מדובר בשיקולים ענייניים, האם הרווח לחברה הישראלית מקליטת אוכלוסייה זו לשירות הציבורי עולה על עלויות התאמת התפקידים והמתקנים לאוכלוסייה הרלוונטית.

על פי מחקר של מנהל מחקר וכלכלה במשרד הכלכלה התקבל כי המשק הישראלי סובל מאובדן תוצר של 5 מיליארד ₪ כתוצאה מאי העסקת בעלי מוגבלויות כך שסביר להניח שבמקרה שלנו ישנה הצדקה לחייב את משרדי הממשלה לבצע את ההתאמות שיאפשרו קליטת בעלי מוגבלויות.

נוסף על כך יש לציין כי לבעלי המוגבלויות יש סבירות גבוהה יותר משאר האוכלוסייה להיזדרז לעוני (במיוחד אם מתייחסים למצבם ללא תשלומי העברה), הן בשל מצבם הרפואי, המוגבלות ועלויות הטיפול והן בשל מצב התעסוקה כיום שעומד על 51% לעומת 71% באוכלוסייה הבריאה. ידוע כי מדרגת הצדקה הראשונה על פי הרמב"ם היא מציאת תעסוקה לעני ובכלל זה גם לפני שמצבו מזדרז לעוני ממש.

לתפיסתנו אחד מתפקידי המדינה הוא להחליף את קופת הצדקה הקהילתית וברור כי סיוע באמצעות תעסוקה עדיף על העברת תשלומי הבטחת הכנסה.

עם זאת, נציין מספר הסתייגויות:

1. כיום לא קיימת הפרדה טובה מספיק בין תפקידי הממשלה כספק של שירותים ציבוריים ובין תפקידה כגבאי צדקה. כך נוצר מצב ששתי המטרות אינן מבוצעות בצורה המיטבית. לא כאן המקום לכתוב את הפתרון הכללי של בעיה מבנית זו אך במקרה דנן יש לאמוד את עלויות ההתאמה לקליטת העובדים בעלי המוגבלויות ולייחס אותן לתקציב נפרד מתקציבי המשרדים והגופים הציבוריים.
2. לאחר שבוצע התיקון התקציבי לעיל ובהנחה שחלק מתפקידי הממשלה כגבאי הצדקה הלאומי הוא לדאוג לתעסוקה לאוכלוסיות אלה, נשאלת השאלה מהי המשמעות של הייצוג ההולם דווקא?
- כל עוד הדבר אינו פוגע מהותית בתפקידי המשרדים, שיעור המועסקים אינו צריך להיות תלוי בשיעור בעלי המוגבלויות באוכלוסייה אלא בגודל התקציב הייעודי.
- אין ספק שמדובר בהליך הדרגתי ואין ספק שהמעבר בשנים הקרובות מ-2% כיום ל-5% בהצעת החוק הוא מכובד וראוי אך אנו לא מוצאים שום קדושה בשיעור באוכלוסייה ולא מבינים את השימוש במונח "ייצוג הולם". על הממשלה לסייע לכלל אוכלוסיית בעלי המוגבלויות הזקוקים לעזרתה במסגרת מגבלת התקציב ולאור סדרי העדיפויות של תקציבי הצדקה והסיוע.
3. על מנת לקיים את ההפרדה הנכונה של הממשלה כספק שירותים ציבוריים וקופת הצדקה הלאומית יש להתייחס לכל גוף על פי תפקידו הייעודי. לא ייתכן שיעד קליטת בעלי

המוגבלויות בגוף שחלק מהותי מפעילותו היא בשטח כמו המשטרה או מכבי האש יהיה זהה לגוף שעיקר פעילותו בעבודה משרדית.

מומלץ לקבוע יעד ממשלתי ולאפשר לנציבות שירות המדינה לקבוע יעדים נפרדים לכל אחד מהגופים הרלוונטיים.